

პასუხისმგებლობა შენატანის შეტანის ვალდებულების დარღვევისათვის (სააქციო საზოგადოების მაგალითზე)

“საწესდებო კაპიტალი მხოლოდ კაპიტალის გაერთიანების მქონე საზოგადოებისთვის არის დამახასიათებელი, კერძოდ შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების, სააქციო საზოგადოების და კოოპერატივისთვის”.¹ სააქციო საზოგადოების კაპიტალი დაყოფილია “ნომინალური ღირებულების მქონე აქციებად, რაც განასხვავებს სს-ს სხვა კაპიტალური ტიპის საზოგადოებებისგან”.² მოქმედი ქართული საკორპორაციო სამართალი არ ადგენს მინიმალური საწესდებო კაპიტალის ოდენობას, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ სააქციო საზოგადოების ან შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების ფორმით რეგისტრირებული მეწარმე სუბიექტი არის კომერციული ბანკი ან მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია.³ შენატანის შეტანა და კაპიტალის შევსება კაპიტალური ტიპის საზოგადოების პარტნიორის ძირითადი ვალდებულებაა. საწესდებო კაპიტალი ე.წ. “დაწყებით-სავალდებულო” ქონებაა. ეს არის პარტნიორების ვალდებულება, შექმნან და გადასცენ საზოგადოებას მინიმალური (აუცილებელი) ქონება.⁴

შენატანის შეტანით პარტნიორი თავს იცავს კრედიტორის წინაშე პასუხისმგებლობისგან, რაც მესამე პირის წინაშე საზოგადოების პასუხისმგებლობის

¹ “შპს – თეორია და პრაქტიკა”, გია ლილუაშვილი, გამომცემლობა “ჯისიაი”, 2005 წ. გვ. 121.

² „სააქციო საზოგადოების საწესდებო კაპიტალის გაზრდისა და შემცირების სამართლებრივი საფუძველები“, ეკა შენგელია, ჟურნალი “სამართალი”, №7, 2001 წ. გვ. 29.

³ მიკროსაფინანსო ორგანიზაციისთვის მინიმალური საწესდებო კაპიტალი შეადგენს 250 000 ლარს, იხ. “მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების შესახებ” საქართველოს კანონი, 2006 წ. 18 ივლისი, №3482 - რს, მუხლი 6.

კომერციული ბანკებისთვის მინიმალური საწესდებო კაპიტალის ოდენობას განსაზღვრავს საქართველოს ეროვნული ბანკი. სამეწარმეო საქმიანობის ლიცენზიის მაძიებელი კომერციული ბანკებისა და უცხოური კომერციული ბანკების ფილიალებისთვის სახელმძღვანელო კაპიტალის მინიმალური ოდენობა განისაზღვრება 12 მილიონი ლარით. იხ. საქართველოს ეროვნული ბანკის პრეზიდენტის ბრძანება №144, 2006 წ. 23 მაისი.

⁴ იხ. “ქონების მოზიდვა სააქციო საზოგადოებაში და შესატანის განხორციელების სამართლებრივი ბუნება (ავსტრიული სამართლის მაგალითზე)” ი. ბურდული, ჟურნალი “სამართალი” №1-2, 2003 წ.

შეზრდვის წინაპირობას წარმოადგენს.⁵ დამფუძნებელი პარტნიორებისთვის შესატანის შეტანის ვალდებულება წარმოიშობა სამეწარმეო საზოგადოების დაფუძნების დროს, ხოლო სხვა პარტნიორებისთვის - მათ მიერ წილის შეძენის მომენტიდან. შენატანის დროულად განხორციელება, როგორც მარკუს ლუთერი ამბობს, პარტნიორის კორპორაციულ-სამართლებრივი მოვალეობაა და სააქციო საზოგადოებაში მისი წევრობის განუყოფელ ნაწილად მიიჩნევა, რომლის გარეშეც შეუძლებელი იქნებოდა აღნიშნულ საზოგადოებაში უფლებამოსილებათა ერთობლიობის ჩამოყალიბება.⁶

საწესდებო კაპიტალის მოცულობას და შენატანის ოდენობას შეთანხმებით განსაზღვრავენ თავად პარტნიორები (აქციონერები) თუ კანონით სხვა რამ არ არის დადგენილი. საზოგადოების დაფუძნებისას პარტნიორები უნდა შეთანხმდნენ წილების განაწილებაზე და დათქვან კაპიტალში მათი შენატანის ოდენობა.⁷ შენატანის განხორციელების წესი, ფორმა, ოდენობა და სხვა მსგავსი საკითხები განისაზღვრება საზოგადოების წესდებით და სავალდებულოა როგორც სადამფუძნებლო დოკუმენტების ხელმომწერი, ისე - ახალი პარტნიორებისათვის.⁸ შენატანის შეტანა არ უნდა გავიგოთ როგორც პარტნიორის სახელშეკრულებო-სამართლებრივი ვალდებულება, იმის მიუხედავად რომ ეს არის შეთანხმების საგანი და ახასიათებს გარიგების ნიშნები, კერძოდ არის მხარეთა ნების გამოვლენის შედეგი და მიმართულია სამართლებრივი შედეგის წარმოშობის, შეწყვეტის ან შეცვლისკენ.⁹ კანონმდებელი არ აკონკრეტებს, რა შეიძლება იყოს შენატანი და პარტნიორებს

⁵ ამ საკითხთან დაკავშირებით იხ. ი. ბურდული, „შენატანის განუხორციელებლობის სამართლებრივი შედეგი: უტოპიური შეხედულება სს-იდან პარტნიორის გარიცხვის შესახებ“, „სამართლის ჟურნალი“, №1-2, 2012 წ. გვ. 19.

⁶ Lutter in KK-AktG, 1988, §54 Rz. 14, ამონარიდი ნაშრომიდან: „შენატანის განუხორციელებლობის სამართლებრივი შედეგი: უტოპიური შეხედულება სს-იდან პარტნიორის გარიცხვის შესახებ“, ირაკლი ბურდული, „სამართლის ჟურნალი“, №1-2, 2012 წ. გვ. 20.

⁷ „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონი, 28.10.1994 წ. კანონი № 557, მუხლი 3, პუნქტი 5

⁸ სააქციო საზოგადოება მიიჩნევა კაპიტალური საზოგადოების კლასიკურ მოდელად, რადგან მას აქვს წესდებით განსაზღვრული და აქციების ფორმით წარმოდგენილი საგარანტიო კაპიტალი. – Schmidt, Gesellschaftsrecht 4. Aufl. S 755-756. - ნაშრომიდან „კორპორაციული მართვა და ხელმძღვანელთა პასუხისმგებლობა საკორპორაციო სამართალში“. ლადო ჭანტურია, გამომცემლობა სამართალი, 2003 წ. გვ. 82.

⁹ გარიგების ცნება - იხ. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, 26.06.1997 წ. კანონი № 786, მუხლი 50.

ანიჭებს უფლებას, თავად განსაზღვრონ, რა ჩაითვალოს შენატანად. ეს შეიძლება იყოს მატერიალური ან/და არამატერიალური ქონება, სამუშაოს შესრულება, მომსახურების გაწევა,¹⁰ ყველაფერი რაც შეიძლება შეფასდეს და ჩაითვალოს კაპიტალის შევსებაში მონაწილეობად.¹¹ სააქციო საზოგადოების პარტნიორისთვის შენატანის შეტანის ვალდებულება სპეციალური ნორმითაც არის განსაზღვრული: თუ კანონით სხვა რამ არ არის დადგენილი, აქციონერის ერთადერთი მოვალეობაა, შეიტანოს შესატანი კუთვნილი რაოდენობის აქციების მისაღებად.¹²

უნდა გაიმიჯნოს ერთმანეთისგან პასუხისმგებლობა შენატანის სრულად შეტანამდე დამდგარი ვალდებულებისათვის და პასუხისმგებლობა შენატანის შეუტანლობისათვის.

შენატანის შეტანის ვალდებულების დარღვევა, კერძოდ არასრულად შეტანა ან/და დაგვიანებით შეტანა შეიძლება გახდეს კაპიტალური საზოგადოების პარტნიორის სოლიდარული პასუხისმგებლობის საფუძველი იმ შემთხვევაში, თუ სამეწარმეო საზოგადოების ვალდებულების შესრულების ვადა დადგა შენატანის სრულად შეტანამდე. ამ საკითხს არეგულირებს „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის მე-4 პუნქტის მეორე წინადადება, რომლის თანახმადაც: კომანდიტური საზოგადოების შეზღუდული პარტნიორები, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების, სააქციო საზოგადოებისა და კოოპერატივის პარტნიორები „რომლებსაც სრულად არ შეუტანიათ წინასწარ დათქმული შესატანი, პასუხს აგებენ შესატანის სრული რაოდენობით“.¹³ აქციონერები კრედიტორების წინაშე პასუხს აგებენ მათ მიერ შეუტანელი შესატანითაც, თუ პასუხისმგებლობა დადგა პარტნიორთა მიერ შეთანხმებული შენატანის სრულად შეტანამდე. მართალია, პარტნიორი პასუხს აგებს სოლიდარული წესით, მაგრამ ეს არ უნდა გავაიგივოთ სპს-ის პარტნიორის ან კომანდიტური საზოგადოების სრული პარტნიორის

¹⁰ „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონი, 28.10.1994 წ. კანონი № 557, მუხლი 3, პუნქტი 5.

¹¹ მაგალითად ავსტრიული სამართალი ახდენს შენატანის დიფერენციაციას ორ ჯგუფად: ფულადი და არაფულადი, რაც გულისხმობს „არაფულადი საგნების გადაცემას საზოგადოებისათვის (შაცკეინლაგე) უშუალოდ და უშუალოდ საზოგადოების მიერ არაფულადი საშუალებების მიღებას“ - „ქონების მოზიდვა სააქციო საზოგადოებაში და შესატანის განხორციელების სამართლებრივი ბუნება“, ირაკლი ბურდული, ჟურნალი „სამართალი“, 2003 წ. №1-2, გვ. 28.

¹² „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონი, 28.10.1994 წ. კანონი № 557, მუხლი 53, პუნქტი 1.

¹³ „სამეწარმეო სამართალი“, ქ. ქოქრაშვილი, გამომცემლობა ტექნიკური უნივერსიტეტი, 2010 წ. გვ. 215.

პასუხისმგებლობასთან. განსხვავება იმაში მდგომარეობს, რომ სკს-ს პარტნიორები და კომპლემენტარები ვალდებული არიან, სოლიდარული წესით დააკმაყოფილონ კრედიტორის მოთხოვნა სრული მოცულობით, ხოლო ამ შემთხვევაში პასუხისმგებლობის სოლიდარული წესი მოქმედებს მხოლოდ შესატანის შეუტანელი ნაწილის მიმართ. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, გვაქვს სოლიდარული პასუხისმგებლობა „შეზღუდულ ფარგლებში“.

შენატანის შეუტანლობისთვის პარტნიორს პასუხისმგებლობა ეკისრება იმის მუხედევად, შეტანამდე დადგა თუ არა საზოგადოების ვალდებულების შესრულების ვადა. იმ შემთხვევაში, როდესაც უშედეგოდ გავა შენატანის შეტანის ვადა, პარტნიორი, რომელმაც არ განახორციელა გადახდა, კარგავს წილს და ნაწილობრივ შესრულებულ ვალდებულებათა შედეგებსაც, თუ წესდებით სხვა რამ არ არის დადგენილი.¹⁴ 2008 წლის 14 მარტის საკანონმდებლო ცვლილებებამდე შენატანის შეტანის ვადის უშედეგოდ გასვლასთან დაკავშირებულ შედეგებს განსაზღვრავდა ”მეწარმეთა შესახებ” საქართველოს კანონის მე-5 მუხლის მე-2 პუნქტი. ამ ნორმის შესახებ მეწარმეთა შესახებ კანონის კომენტარში ვკითხულობთ: ”შენატანის შეტანის გაჭიანურება შეიძლება საზოგადოებიდან პარტნიორის გარიცხვის საფუძველი გახდეს, ამის შესახებ ყოველმა პარტნიორმა წერილობით უნდა გააფრთხილოს შეტანაზე ვალდებული პარტნიორი. ამ გაფრთხილებაში მითითებული იქნება შესატანის დამატებითი ვადა, რომელიც არ უნდა იყოს ერთ თვეზე ნაკლები”.¹⁵ დღეს კანონში ამგვარი ჩანაწერი აღარ არსებობს, თუმცა შედეგის თვალსაზრისით მდგომარეობა პრაქტიკულად არ შეცვლილა.

შენატანის შეტანის ვალდებულების დარღვევა ახლაც არის პარტნიორის მიმართ სხვა პარტნიორების მიერ სანქციების გამოყენების საფუძველი. შენატანის შეტანის ვადის უშედეგოდ გასვლის შემთხვევაში პარტნიორი, რომელმაც არ განახორციელა გადახდა, კარგავს წილს და ნაწილობრივ შესრულებულ ვალდებულებათა შედეგებსაც, თუ წესდებით სხვა რამ არ არის დადგენილი.¹⁶ ეს ნორმა წარმოადგენს სამეწარმეო საზოგადოებიდან პარტნიორის გარიცხვის საფუძველს.

¹⁴ ”მეწარმეთა შესახებ” საქართველოს კანონი, 28.10.1994 წ. კანონი № 557, მუხლი 3, პუნქტი 7.

¹⁵ ”მეწარმეთა შესახებ კანონის კომენტარი”, ლ.ჭანტურია, თ. ნინიძე, 2002 წ. გვ. 66.

¹⁶ „მეწარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონი, მუხლი 3, პუნქტი 7.

პარტნიორის მიმართ ასეთი მკაცრი ზომების გატარება გამოწვეულია თავად შენატანის შეტანის ვალდებულების მნიშვნელობით სამეწარმეო საზოგადოების გამართულად ფუნქციონირების და კონკურენტუნარიანობისთვის, რადგან ის არის საზოგადოების კაპიტალის შევსების ერთ-ერთი მთავარი წყარო. აქედან გამომდინარე, უაღრესად მნიშვნელოვანია, დროულად და მაქსიმალურად ნაკლები რესურსის დახარჯვის ფასად მოხდეს სამეწარმეო საზოგადოებისგან იმ პარტნიორის „ჩამოშორება“, ვისაც არ სურს კანონით და წესდებით დაკისრებული ვალდებულების განხორციელება. თანაც, მუდმივად ხდება ბირჟაზე არსებული აქციების ბრუნვა, ამიტომ სხვა აქციონერების ინტერესებშიც შედის, რომ დროულად გაწვიტონ სამართლებრივი კავშირი იმ პარტნიორთან, ვინც არ ასრულებს მასზე დაკისრებულ ვალდებულებას, და საფრთხეს უქმნის საზოგადოების იმიჯსა და კონკურენტუნარიანობას.

პარტნიორის გარიცხვის პროცედურა არ არის კანონის დონეზე დეტალურად გაწერილი. 2008 წლის 14 მარტის საკანონმდებლო ცვლილებებამდე მეწ. კან. მე-3 მუხლის მე-7 პუნქტის საფუძველზე პარტნიორის გარიცხვამდე გათვალისწინებული იყო მისთვის დამატებითი ვადის განსაზღვრა, და მხოლოდ ამ ვადის უშედეგოდ გასვლის შემდეგ კარგავდა პარტნიორი წილს და მოგების მიღების უფლებას. მოქმედი კანონმდებლობა არ შეიცავს მსგავს ჩანაწერს და საკითხის რეგულირება თითქმის მთლიანად პარტნიორთა შეთანხმებაზეა დამოკიდებული, რაც წესდებაში უნდა აისახოს. ანალოგიური საკითხი გერმანულ კანონმდებლობაში კანონის დონეზე არის მოწესრიგებული, და პროცედურა ამგვარად გამოიყურება: „აქციონერი მოვალეა, კანონით განსაზღვრულ დროში, შეიტანოს დათქმული შენატანი; პირველ ეტაპზე სწორედ ამ ვადის გასვლას აქცევენ ყურადღებას. შემდეგ მოდის დამატებითი ვადის დაწესება და სამჯერ გამოქვეყნება (გაფრთხილება) შენატანისთვის. ვადის გასვლის შემდეგ ქვეყნდება ინფორმაცია ამ აქციონერის მხრიდან აქციების დაკარგვისა და განხორციელებული შენატანის საზოგადოების სასარგებლოდ „ჩამორთმევის“ შესახებ“.¹⁷ როგორც ვხედავთ, გერმანული კანონმდებლობის თანახმად საჭიროა ერთდროულად რამდენიმე წინაპირობის არსებობა, რომ შენატანის შეუტანლობის

¹⁷ „შენატანის განუხორციელებლობის სამართლებრივი შედეგი: უტოპიური შეხედულება სს-იდან პარტნიორის გარიცხვის შესახებ“, ირაკლი ბურდული, „სამართლის ჟურნალი“, №1-2, 2012 წ. გვ 22-23.

საფუძვლით მოხდეს პარტნიორის გარიცხვა, კერძოდ: არ უნდა მოხდეს, ან არასრულად უნდა მოხდეს შენატანის შეტანა; პარტნიორს უნდა ეკისრებოდეს შესატანის შეტანის ვალდებულება კონკრეტულ შემთხვევაში და დამატებითი ვადა უშედეგოდ უნდა გავიდეს. საყურადღებოა ის ფაქტი, რომ ზემოაღნიშნული ეხება მხოლოდ უკვე რეგისტრირებულ პარტნიორს. თუ შენატანის შეტანას პარტნიორი საერთოდ არ ახდენს საზოგადოების დაფუძნების დროს, ამ შემთხვევაში ეს არის მისთვის რეგისტრაციაზე უარის თქმის დაფუძველი და ეს გარიცხვად არ ჩაითვლება, რადგან საერთოდ არც ხდება პირის პარტნიორად რეგისტრაცია.

ავტორი: გოგა კიკილაშვილი

სამართლის მაგისტრი

2012წ.